

Predispitne i ispitne obaveze iz Psihologije umetnosti i Eksperimentalne estetike

Delovi ispita:

1. Seminarski (pregledni) ili istraživački rad: 50 % ocene

Predaja radova: Elektronsku formu rada (u *word* formatu) treba poslati na adresu nastavnika smarkovi@f.bg.ac.rs najkasnije nedelju dana pre termina pismenog ispita. Studenti koji žele povratnu informaciju o svom radu kako bi ga popravili do zadovoljavajućeg nivoa, rad moraju poslati bar dve nedelje pre ispita.

Ocenjivanje rada: Pri ocenjivanju vodiće se računa o svim aspektima predispitnog rada, kao što su originalnost, samostalnost, kritičnost, kompetentno vladanje teorijskim konceptima, metodologijom i statistikom (u slučaju empirijskih radova), obim i kvalitet korišćene literature, poštovanje formalnih standarda (izgled rada, prelom, citiranje i navođenje literature i sl.) itd.

2. *Test znanja:* 50 % ocene (18 pitanja; minimum za prolaz na testu je 10 poena).

Osnovna literatura za polaganje testa:

Predrag Ognjenović (1997). *Psihološka teorija umetnosti*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet, Institut za psihologiju.

Dodatna literatura:

Slobodan Marković (2017). *Domeni estetske preferencije: od estetskog stimulusa do estetskog doživljaja*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet i Dosije studio.

Pomoćni izvori informacija: elektronske prezentacije na sajtu kursa (*moodle*).

Program po nedeljama

1. Uvod u oblast
2. Regularnost i kompleksnost
3. Zlatni presek i kompozicija
4. Privlačnost lica i tela
5. Tipičnost i novina
6. Oblik i boja
7. Značenje
8. Doživljaj lepog
9. Estetski doživljaj

Uputstva za pisanje predispitnog rada

Studenti biraju jednu od dve varijante predispitnog rada:

a) Seminarski (pregledni) rad

Autori: samostalni rad, tj. autor rada je jedan student.

Teme: student bira jednu od tema ponuđenih u Prilogu 1.

Literatura: student slobodno traži reference ili koristi ponuđene izvore (Prilog 2)

Dužina rada: 6-8 strana (bez naslovne strane).

Forma rada: videti Prilog 3.

Struktura rada:

- (1) Prvi segment: naslov, ime autora, afilijacija, apstrakt (do 200 reči) i ključne reči (5 reči);
- (2) Drugi segment: (a) uvod (2-3 str.), (b) pregled teorija, modela ili studija (4-5 str.), (c) kritička diskusija i zaključak (1-2 str.);
- (3) Treći segment: literatura (minimum 5 referenci).

b) Istraživanje: empirijski rad

Autori: samostalni ili grupni rad (1-3 studenta). Broj autora zavisi od procenjenog obima angažmana na istraživanju.

Teme i literatura: temu, nacrt i literaturu definišu studenti u dogovoru sa nastavnikom.

Dužina rada: 8-10 strana (bez naslovne strane).

Forma rada: videti Prilog 3.

Struktura rada:

- (1) Prvi segment: naslov, ime autora, afilijacija i apstrakt (do 200 reči) i ključne reči (5 reči);
- (2) Drugi segment: (a) uvod (3-4 str.), (b) metod (1-2 str.), (c) rezultati (2-3 str.), (d) diskusija (1-2 str.) i (e) zaključak (1-2 str.);
- (3) Treći segment: literatura (minimum 3 reference) i dodaci ili prilozi.

Prilog 1: Predlozi tema seminarских radova

1. Stimulusna svojstva estetske preferencije (simetrija, kompleksnost, zlatni presek, svetlina, boja, oblina itd)
2. Kognitivna obrada estetske informacije i estetsko suđenje
3. Estetski efekat tipičnosti (univerzalnosti) i novine (originalnosti)
4. Odnos figuralnog i apstraktnog u slikarstvu
5. Privlačnost lica i tela
6. Umetnička slika: iluzija realnosti ili konstrukcija nove realnosti?
7. Estetika lepog i ružnog
8. Psihološka realnost estetičkih kategorija (lepo, uzvišeno, tragično, komično, ljupko i sl.)
9. Stil i tema u likovnim umetnostima
10. Simbolička funkcija i umetnička reprezentacija
11. Sličnosti i specifičnosti različitih estetskih medija (slikarstvo, muzika, ples, film itd.)
12. Estetski doživljaj i emocije
13. Estetski doživljaj i srodna stanja svesti (aha doživljaj, spiritualni doživljaj, meditacija i sl.)
14. Estetska preferencija i individualne razlike
15. San i umetnost
16. Igra, humor i zabava
17. Umetnost i druge aktivnosti (sport, moda, masovna kultura, uređenje prostora i sl.)
18. Neuro-estetika
19. Evolucionni pristup estetskoj preferenciji
20. Teorije (bira se jedan autor): Berlajn, Silvia, Ramačandran, Biderman, Kubovi, Martindejl

Prilog 2: Dodatna literatura, tj. izvori korisni za pisanje predispitnih radova

- Alley, T., & Cunningham, M. R. (1991). Averaged faces are attractive, but very attractive faces are not average. *Psychological Science*, 2, 123-125.
- Arnheim, R. (1969). *Art and visual perception*. Berkely and Los Angeles: University of California Press. (*Umetnost i vizuelno opažanje*. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu)
- Bar, M., & Neta, M. (2006). Humans prefer curved visual objects. *Psychological Science*, 17 (8), 645-648.
- Berlyne, D. E. (1971). *Aesthetics and psychobiology*. New York, NY: Appleton Century-Crofts.
- Berlyne, D. E. (1974). Novelty, complexity, and interestingness. In *Studies in the new experimental aesthetics*, Berlyne, D. E. (Ed.), pp. 175-180. Washington, D. C.: Hemisphere Publishing Corporation.
- Cupchik, G., C., Vartanian, O., Crawley, A., & Mikulis, D. J. (2009). Viewing artworks: Contributions of cognitive control and perceptual facilitation to aesthetic experience. *Brain and Cognition*, 70, 84-91.
- Csikszentmihályi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. New York, NY: Harper & Row.
- Eysenck, H. J. (1941). The empirical determination of an aesthetic formula. *Psychological Review*, 48, 83-92.
- Freud, S. (1915). *Der Witz und seine Beziehung zum Unbewussten*, Leipzig, Wien, Zurich: Internationaler Psychoanalytischer Verlag. (*Dosetka i njen odnos prema nesvesnom*. Novi Sad: Matica srpska, 1978)
- Green D. C. (1995). All that glitters: A review of psychological research on the aesthetics of the golden section. *Perception*, 24, 937-968.
- Gombrich, E. H. (1969). *Art and illusion*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Henss, R. (1995). Waist-to-hip ratio: Replication and extension. *Personality and Individual Differences*, 19 (4), 479-488.
- Koestler, A. (1970). *The act of creation*. London, England: Pan Books.
- Kris, E. (1952). *Psychoanalytic Explorations in Art*. New York: International Universities Press. (*Psihoanalitička istraživanja umetnosti*. Beograd: Kultura)
- Kubovy, M. (1999). On the pleasures of the mind. In *Well-being: The foundations of hedonic psychology*, Kahneman, D., Diener, E. and Schwarz, N. (Eds.), pp. 134-154. New York: Russell Sage.
- Kawabata, H., & Zeki, S. (2004). Neural correlates of beauty. *Journal of Neurophysiology*, 91, 1699-1705.
- Marković, S. & Bulut, T. (2017). Attractiveness of the female body: Preference for the average or the supernormal?. *Psihologija*, 50 (3), 403–426.
<https://doi.org/10.2298/PSI1703403M>
- Marković, S. (2014). Object domains and the experience of beauty. *Art and Perception* 2 (1-2), 119–140. doi: 10.1163/22134913-00002020
- Marković, S. & Alfirević, Đ. (2015). Basic dimensions of experience of architectural objects' expressiveness: Effect of expertise. *Psihologija*, 48 (1), 61–78. doi: 10.2298/PSI1501061M

- Marković, S. (2012). Components of subjective experience of visual objects and scenes. *Perception (Supplement)*, 42(1), 104. doi: 10.1177/03010066120410S101
- Marković, S. (2011). Perceptual, semantic and affective dimensions of experience of abstract and representational paintings. *Psihologija*, 44 (3), 191-210. <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0048-5705/2011/0048-57051103191M.pdf>
- Marković, S. (2008). *Opažanje dobre forme*. Beograd: Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- Marković, S. i Jelić, A. (2007). Perceptivne dimenzije stila u slikarstvu. *Psihologija*, 40 (1), 57-74.
- Marković, S., & Radonjić, A. (2008). Implicit and explicit features of paintings. *Spatial Vision*, (Special Issue - Art and Perception: Towards a Visual Science of Art, Part 3), 21 (3-5), 229-259.
- Martindale, C. (1990). *The clockwork muse: The predictability of artistic change*. New York: Basic Books.
- Pavlović, I. & Marković, S. (2011). The effect of music background on the emotional appraisal of film sequences. *Psihologija*, 44 (1), 71-91. <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0048-5705/2011/0048-57051101071P.pdf>
- Marković, S. (2010). Aesthetic experience and the emotional content of paintings. *Psihologija*, 43 (1), 43-60. doi:10.2298/PSI1001047M
- Polovina, M. i Marković, S. (2006). Estetski doživljaj umetničkih slika. *Psihologija*, 39 (1), 39-55.
- Ramachandran, V. C., & Hirstein, W. (1999). The science of art: A neurological theory of aesthetic experience. *Journal of Consciousness Studies*, 6 (6/7), 15-51.
- Rawlings, D. (2003). Personality correlates of liking for 'unpleasant' paintings and photographs. *Personality and Individual Differences*, 34, 395-410.
- Solso, R. L. (2003). *The psychology of art and the evolution of the conscious brain*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Stojilović, I. & Marković, S. (2014). Evaluation of paintings: Effect of lectures. *Psihologija*, 47 (4), 415-432. doi: 10.2298/PSI1404415S
- Thornhill, R., & Gangestad, S. W. (1999). Facial attractiveness. *Trends in Cognitive Science*, 3 (12), 452-460.
- Tošković, O. i Marković, O. (2003). Estetska preferencija položaja elemenata na slici. *Psihologija*, 36 (3), 313-333.
- Vasić, S. i Marković, S. (2007). Veza između denotativnog i konotativnog značenja umetničkih slika. *Psihologija*, 40 (1), 75-91.
- Vigotski, L. S. (1968/1975). *Psihologija umetnosti*. Beograd: Nolit.
- Vukadinović, M. & Marković, S. (2012). Aesthetic experience of dance performances. *Psihologija*, 45 (1), 23-41. doi: 10.2298/PSI1201023V

Prilog 3: Forma i sadržaj predispitnog rada

U nastavku ovog Uputstva izložene su instrukcije vezane za formu, ali i neke preporuke o sadržaju pojedinih segmenata rada (npr. šta treba da sadrži uvod, diskusija i sl.). Svaki segment primera koji sledi formatiran je na način na koji treba biti formatirana konačna verzija studentskog rada.

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za psihologiju

Naslov rada

Seminarski rad ili Istraživanje iz Psihologije umetnosti

Student: Ime Prezime
Br. indeksa: 2007-7427428972897/PS

Nastavnik:
Ime Prezime

Naslov

Ime Prezime 1¹

Ime Prezime 2

Odeljenje za psihologiju

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Apstrakt treba da sadrži rezime rada u maksimalnoj dužini 1500 znakova sa razmacima (u word-ovoj opciji *word count* pogledati *characters with spaces*). Ovo je dužina teksta od približno 200 reči. Ovde treba u što kraćim crtama izložiti cilj i strukturu rada. Ne treba navoditi nikakve reference, precizne podaci o broju ispitanika ili statističkim značajnostima.. Apstrakti se pišu sa nešto manjom veličinom fonta. Preporuka je da se veličine fonta između apstrakta, glavnog teksta, naslova i sl., menjaju na po 2 punkta (pt) kako bi razlika bila uočljiva. U ovom slučaju font treba biti Times New Roman, 10 pt, prored 1. Na samom početku pisanja treba odrediti da u *line spacing* opciji vrednosti *before* i *after* budu 0. Time se izbegava stvaranje prevelikih razmaka pri prelasku na novi red (kucanje *enter*).

Ključne reči: pet reči koje su ključne za temu rada

Ceo rad treba pisati u fontu Times New Roman. Glavni tekst treba pisati u fontu veličine 12 pt sa proredom 1,5, a metodološku sekciju i literaturu fontom veličine 10 pt sa proredom 1. Ovaj deo rada može biti organizovan na različite načine u zavisnosti od vrste članka. Empirijska istraživanja imaju uvodni teorijski deo, metodološki deo, prikaz rezultata, diskusiju i/ili zaključak. Nekada se rezultati i diskusija povezuju u zajednički odeljak, a nekada se umesto zaključka piše završna diskusija (npr. u slučaju da rad sadrži više eksperimenata uz koje slede pojedinačne diskusije). Ako rad ima dva i više istraživanja (npr. eksperimenata), onda se za svaki od njih piše metodološka sekcija, rezultati i diskusija. Na kraju svih tipova radova, empirijskih i preglednih, navodi se literatura. U pojedinim empirijskim radovima iza literature mogu se navesti prilozima ili dodaci (npr. detaljne tabele sa prosejima, koeficijentima i sl., kao i korišćeni instrumenti ili stimulusi). U domaćoj naučnoj publicistici praktikuje se i pisanje apstrakta na engleskom (on se smešta na sam kraj rada). Ovde se od studenata neće tražiti pisanje apstrakta na engleskom jeziku.

¹ e-mail: navodi se adresa jednog člana grupe zaduženog za komunikaciju sa nastavnikom

Glavni tekst obično sadrži određene tematske celine koje su označene podnaslovima. Treba izbegavati prevelik broj nivoa podnaslova, ali ako za njima postoji potreba, onda se mogu koristiti različiti sistemi određivanja hijerarhijskog nivoa. Na primer:

Podnaslov najvišeg nivoa

Nekada ispod njega ide tekst u kome se objašnjava šta dalje sledi (npr. izlaganje dve suprotstavljene teorije), pa tek onda idu podnaslovi nižih nivoa. Oni mogu da se izdvoje različitim emfazama, ali uvek samo jednom, npr **bold** ili *italic*, ali nikako *oba*! Podvlačenje dolazi u obzir jedino ako je rad kucan na pisačkoj mašini!

Podnaslov nižeg nivoa

Unutar ovog nivoa mogu i dalje se uvode podnaslovi. U ovom odeljku moguće je izdvojiti neke posebne celine (npr. prikazi nekih hipoteza ili teorija)

Podnaslov najnižeg nivoa 1. Ovde se tekst nadovezuje na podnaslov, a ovi pododeljci obično sadrže samo jedan pasus (mada, mogu i više njih).

Drugi način pisanja podnaslova koji student može da izabere je numerički, npr.

Podnaslov 1

Podnaslov 1.1

Ako u radu ima slika, grafikona i tabela, njih takođe treba označiti. Nazive i prateći tekst treba pisati *iznad* tabela, a *ispod slika* (slike uključuju prikaz stimulusa, modela, eksperimentalne procedure, ali i grafikone).

Slika 1: ili *Tabela 1:* Ukratko se opiše sadržaj slike ili tabele. Grafikoni se tretiraju kao slike. Tekst do dva reda se centrira.

Slika 1: ili *Tabela 1:* Ukratko se opiše sadržaj slike ili tabele. Tekst preko dva reda se poravnava i uvuče levo i desno za po jedan *tab*. Treba izbegavati opširne opise slika, grafikona i tabela, ali nekada je to neophodno.

Reference u tekstu citiraju se po tzv. Harvard sistemu koji je usvojen i kao standard APA (American Psychological Association). Uz neke modifikacije koje proizlaze iz citiranja referenci na srpskom jeziku i mi ćemo se držati ovog sistema. U samom radu u zagradi navode se autor i godina. Primeri različitih slučajeva citiranja:

Ako ima više autora onda se oni navode po abecedi (Arnheim, 1969; Berlyne, 1971).

Ako se navodi isti autor, reference se ređaju po godinama (Berlyne, 1971, 1974).

Ako je isti autor zastupljen sa više radova iste godine onda se oni i ovde i u spisku literature označavaju sa a, b, c itd (Berlyne, 1974a, 1974b) ili (Berlyne, 1974b).

Ako ima više od dva autora onda se u prvom citiranju navode svi (Cupchik, Vartanian, Crawley, & Mikulis, 2009), a nadalje se navodi samo prvi autor i dodatak na latinskom et al (Cupchik et al, 2009). Citate srpskih referenci trebalo bi pisati na srpskom, npr. (Marković, Janković i Subotić, 2002), odnosno, u kasnijim navođenjima kao (Marković i sar, 2002).

U empirijskim radovima uvodni deo obično se završava formulacijom cilja istraživanja i eventualno hipotezama. Sledi podnaslov koji ukazuje na empirijski deo rada.

Istraživanje ili Eksperiment 1

Ukratko se ponovi cilj, odnosno tema istraživanja (npr. U ovom eksperimentu ispitivana je struktura estetskog doživljaja umetničkih slika. Cilj je bio da se specifikuju...)

Metod

Ispitanici: Izloži se broj i struktura uzorka

Stimulusi: Opišu se stimulusi

Nacrt: Opiše se nacrt, nezavisne i zavisne varijable, nivoi faktora i sl.

Instrument: Ovaj odeljak ima smisla samo ako se koriste neki instrumenti (skale, testovi, upitnici i sl.). U merenjima vremena reakcije i sl. ne navodi se nikakav instrument

Postupak: Detaljno se opiše procedura, aparatura, distribucija ispitanika, zadatak, uputstvo i sl.

Rezultati ili Rezultati i diskusija

Ovde se navode rezultati, deskriptivna statistika, testovi značajnosti i sl. Nekada se rezultati kratko prodiskutuju, naročito ako su neočekivani. Deskriptivna statistika se u

eksperimentalnoj psihologiji obično predstavlja na grafikonima, a ako je potrebno tabele sa numeričkim vrednostima aritmetičkih sredina, standardnih devijacija, frekvencama i sl. smeštaju se u priloge ili dodatke. Dakle, u ovom odeljku rezultati se ne prikazuju i numerički i grafički. Primeri navođenja testova značajnosti:

“Prosečne procene slika na dimenziji Pobuđenost prikazane su na slici 2. Analiza varijanse nije pokazala značajan efekat faktora apstraktno-figuralno na procene. Glavni efekat faktora hromatsko-ahromatsko bio je značajan, $F(1,21) = 18,59$, $p < .01$. Interakcija ova dva faktora bila je značajna, $F(1,21) = 11,21$.“ Ako nema statističke značajnosti, nikakve vrednosti testova se ne navode (hi kvadrat, t-test, F i sl.)

“Identifikovana je značajno češća preferencija prvog kvadranta u odnosu na ostala tri kvadranta, $\chi^2(3) = 14,52$; $p < .01$.“ “Regresiona analiza pokazala je da je rang simetrije dobar prediktor estetske procene stimulusa, $r^2 = .70$, $F(1,11) = 25,98$, $p < .01$.“

Tekst na grafikonima i tabelama treba pisati na srpskom. Nije dozvoljeno kopiranje ispisa statističkih programa koji su korišćeni za analizu.

Diskusija

U ovom odeljku se diskutuju, tj. komentarišu empirijski nalazi. Nekada, ako se rad sastoji od više eksperimentata, rezultati se diskutuju posle svakog od njih u odeljku *Rezultati i diskusija*. U tom slučaju mora postojati i *Završna diskusija* u kojoj se ulazi u šira teorijska razmatranja, izlaganje implikacija nalaza i sl. Potrebno je rezultate istraživanja povezati sa uvodnim, konceptualnim delom rada, odnosno odgovoriti na pitanja koja su u njemu postavljena.

Završna diskusija ili Zaključak

Ako rad sadrži izlaganje više empirijskih studija, onda se obično izdvaja odeljak *Završna diskusija*, a ako se radi o jednoj studiji, tada je uobičajeniji naslov *Zaključak*. U slučaju veoma obimnih i kompleksnih radova mogu da postoje oba odeljka. Pri tome, *Završna diskusija* treba biti više orijentisana na analizu empirijskih nalaza, a *Zaključak* na teorijski aspekt rada. U ovom odeljku (ili odeljcima) sumiraju se empirijski nalazi, dobijeni

rezultati se povezuju sa postavljenim pitanjima i hipotezama u uvodnom delu rada. Takođe, mogu da se daju kritička zapažanja vezana za izvedeno istraživanje, kao predlozi za buduća istraživanja.

Napomena: Pod naslovom Napomena, na kraju glavnog dela rada autori mogu da se zahvale određenim osobama ili da istaknu institucije koje su finansijski pomogle izvođenje istraživanja. Ovde se ne zahvaljuje roditeljima i prijateljima već kolegama.

Literatura

Navedeni su primeri navođenja najčešće korišćenih formi referenci: knjiga, poglavlje u knjizi i članak u časopisu. Odvojeno su prikazane reference na engleskom i srpskom. Literatura se navodi po abecednom redosledu imena autora, a ako isti autor ima više referenci onda se one ređaju po godinama izdanja. Ako su i po ovome ujednačene, onda se godinama dodaju mala slova abecede, tj. a, b, c itd. Numeracija časopisa ide tako što se navede godišta (Vol.), a u zagradi broj unutar datog godišta (issue). Danas se sve češće navodi i doi broj na kraju reference (videti primere u spisku preporučenih članaka u Prilogu 2)

- Berlyne, D. E. (1971). *Aesthetics and psychobiology*. New York, NY: Appleton Century-Crofts.
- Kubovy, M. (1999). On the pleasures of the mind. In Well-being: The foundations of hedonic psychology, Kahneman, D., Diener, E. and Schwarz, N. (Eds.), pp. 134-154. New York: Russell Sage.
- Marković, S., & Radonjić, A. (2008). Implicit and explicit features of paintings. *Spatial Vision*, 21 (3-5), 229-259.
- Marković, S. (2007). *Opažanje dobre forme*. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Marković, S. (2004). *Amodalno kompletiranje*. U Jezik i opažanje, Kostić, A. (Ur.), str. 97-151. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Marković, S. i Jelić, A. (2007). *Perceptivne dimenzije stila u slikarstvu*. *Psihologija*, 40 (1), 57-74.
- Marković, S., Janković, D. i Subotić, I. (2002a). Dimenzije subjektivnog doživljaja forme. *Psihološka istraživanja*, 11-12, 49-73.
- Marković, S., Janković, D. i Subotić, I. (2002b). Implicitna i eksplicitna svojstva vizuelnog geštalta. *Psihološka istraživanja*, 11-12, 75-112.

Prilog 1 ili Dodatak 1

Ispod naslova opiše se sadržaj priloga. Navode se tabele sa numeričkim vrednostima, spisak i slike stimulusa, instrumenti i sl.